

לקה טוב

פרשת עקב התשי"ט

יצא לאור ע"י רשת מוסדות "טוב" בראשות הרב יוסף יגן שליט"א בעריכת הרב מנשה צדקה שליט"א

הדלקת נרות שבת	ניו יורק 7:47
מוצאי שבת	9:16
סוק"ש מג"א	8:54
סוק"ש גר"א	9:30
הצות	1:02

פנינים לפרשה

"והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר ד' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתך" (ז, יב)

יש לפרש "ושמרתם ועשיתם" כמו (בראשית לז, יא) "ואביו שמר את הדבר", ששומר ומצפה מתי יבוא לידי לעשות נחת רוח ליוצרו, ואז "ושמר ד'... לך" שעומד ומצפה לתפילתן של צדיקים, מתי יתפללו ואלמלא מבוקשו, ואמרו חז"ל (יבמות סד.) מפני מה היו הצדקניות רובן עקרות? שהקב"ה מתאוה לתפילתן.

ועל זה מסיים "וכל מדווי מצרים הרעים אשר ידעת, לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך", כי אף על פי שמתאוה לתפלתן ומשים אותן עקרות, או צריכים לשאר דברים כדי שיתפללו ויענם, מכל מקום מדווי מצרים לא ישימם בך כדי שתתפללו וירפאך, זה לא ישים עליך, וכשמתאוה לתפילתך בזה "ונתנם בכל שונאיך", מכה מהלכת בין השונאים, כדי שיתפללו ישראל שלא תבוא חלילה גם עליהם, דאפילו איכא מותנא בחזירי מתפללים (תענית כא:), וכל שכן כי איכא בשונאינו.

(רבי משה אלשיך – תורת משה)

"והי' עקב תשמעון" – אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון (רש"י)

על הפסוק "אל גינת אגוז ירדתי" (שיר השירים ו, יא) אומר המדרש: "כל הפירות יכול אדם ליטול מהם מתוך השק ואין חבריהם מרגישים. אבל האגוז, כיון שאתה נותן ידך ונוטל מהם מעט, כולם מתרגשים. כך (ויקרא י, ו), "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף". (ילקוט שיר השירים רמז תתקצב).

יש לומר שהוא הדין במצוות: אם פוגעים במצוה אחת עלול הדבר לפרוץ את כל התורה כולה. ומדוע המשילו הדבר דווקא לאגוז? מפני שהוא עגול, ותכונת חפץ עגול שעומד על נקודה אחת בלבד, וכאשר מתערער שיווי משקלו של אגוז אחד כולם מתרגשים.

אך עדיין יש לתמוה, הרי אפשר להמשיל לכל דבר עגול? אלא לימוד נוסף יש כאן: באגוזים יש לך כאלה שהם ריקים מפרי, ומכל מקום גם כאשר אגוז כזה ניטל כל האגוזים מתרגשים. כך גם במצוות, יש דבר קטן, אפילו מנהג וכדומה, שנדמה שאין לו שורש ומקור, ואף על פי כן אם אין האדם נזהר בקיומו הוא עלול לשבור את התורה.

הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל שהביא את דברי הגאון רבי עזרא אלטשולר הוסיף והטעים את הדברים בפסוק הפותח את פרשתנו. "היה עקב תשמעון", מצוות קלות שאדם דש בעקביו, גם עליהן יש להקפיד ולהזדר בקיומן כמו כל מצוה אחרת. והוא הדין אפילו במנהג ובכל מצוה קלה, כי 'אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות' (אבות ב, א). כי עבור מצוה אפשר לזכות לעולם הבא, והעולם הבא הרי אין לו סוף. וכי שייך לומר על מצוה שהיא קלה.

(רבי עזרא אלטשולר – תקנת עזרא)

"והי' עקב תשמעון" – אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון (רש"י)

יש לפרש שבוזה נרמז איסור פסיעה גסה שאסור בשבת, וזו היא מצוה שאדם דש בעקביו, וזה שאמר דוד המלך ע"ה אחר אמרו (תהלים יט, יב) "גם עבדך נוהר בהם, בשמרם עקב רב", היינו כאשר אחשוב אם באמת נוהר אני בכל פקודי ומשפטי ד', אז בזכרי אשר "בשמרם", היינו בשמירת המצוות יש גם מצוה להשמר מפסיעה גסה בשבת, וזה "עקב רב", לכן הנני מבקש מן השם ואומר, "שגיאות מי יבין מנסתרות נקני".

(רבי דוד אריק – טל תורה)

"והי' עקב תשמעון" – אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון (רש"י)

באיוב (לח, ד) כתיב שאמר לו ד': "איפה היית ביוסדי ארץ", ודרשו הספרים שכוונת השם יתברך כך הייתה, כי ידוע מספרים שנשמת כל באי עולם היו כלולים בנשמת אדם הראשון (זוהר הקדוש הקדמה יג.) יש מהם בראשו, ויש מהן בשערו, ויש בעקביו, ויש מהן בזרועו, וקודם החטא היו כולם מאירים מתוקף אור העליון, אבל אחר שחטא הגיע הפגם לכולם ומאז והלאה מוטל עלינו לתקן הפגם שגרם אדם הראשון מראש ועד עקב, וזהו שזוכר במשנה (סוטה מט:.) 'בעקבתא דמשיחא', כי כאשר יתקן בפגם שגרם כני"ל, אז יבוא הימים המקום לנו משומר ישראל ויבוא המשיח. וזה שאמר ד' לאיוב: "איפה היית ביוסדי ארץ", איה איפה שלך, רצה לומר נשמתך, איה איפה היתה כלולה. וזה גם כן כוונת רש"י ז"ל "והי' עקב תשמעון את המשפטים האלה" – 'אם המצוות שאדם דש בעקביו תשמעון', רצה לומר תתקנו את החטא שאדם הראשון הי' דש אפילו עד עקביו אז יבוא משיח צדקינו, ויקיים בנו הכתוב "ושמר ד' אלקיך לך את הברית ואת החסד ואת

השבועה אשר נשבע לאבותיך". אמן כן יהי רצון. (רבי חיים קלוגר – פרי חיים)

וזה שאמר הכתוב (תהלים מט, ח) "למה אירא בימי רע עוון עקבי יסובנו" (תנחומא עקב, א) ונראה לפרש, דהנה כשמוסתכל אדם בכל מקרה שיקרהו רע, אפילו רק דבר קטן מאד, אם יחשוב בו האדם שיהי' לו לכפרת עוונותיו אזי ניצול על ידי זה מעונשים קשים וממשפטים גדולים, כי דברים קטנים אשר בשעת בואם לא ירגיש בהם האדם, יזדמנו לו לאדם הרבה עד למאוד, אם כן במעט מחשבה יכול להציל עצמו מעונשים גדולים.

זה הפירוש "והי' עקב תשמעון", רוצה לומר תשמעון הוא כאן מלשון הבנה, דהיינו באותן דברים שאדם דש בעקבו, "תשמעון את המשפטים" ותחשבו שהם לכם למשפטים, ועל זה אמר התנחומא "למה אירע בימי רע", פירוש אם יהי' כני"ל אז יכול האדם לומר "למה אירא בימי רע", דהיינו ביום דין למה יהי' נפחד בדין, הלא "עוון עקבי יסובני", פירוש עוון מלשון עונש כמו שנאמר (שמואל-א יח, ט) "ויהי שאלו עוין את דוד", "עוון עקבי" העונשים הקטנים, "ויסובני" הם מסובבים אותי ואני מלא מהם, ועל ידי זה נמחקו כל העוונות וחטאים דו"ק.

(רבי יהושע בוקסבוים – נחלי יהושע)

"כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ אשר נשבע ד' לאבתים" (ח, א)

"כל המצווה, - כפשוטו, ומדרש אגדה, אם התחלת במצוה גמור אותה, שאינה נקראת המצוה אלא על שם גומרה, שנאמר (יהושע כד, לב) "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם", והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם? אלא לפי שלא הפסיק לגמרה, וגמרוה ישראל, נקראת על שם (רש"י).

א"ר יוסה: כיון שהתחיל במצוה אומר לו: מרוק, פירוש גמור (ירושלמי פסחים י, ה ומגילה ב, ז) וקשה להבין מדוע בחרו החכמו ז"ל לשון 'אומר לו גמור', ולא אמרו סתם המתחיל במצוה צריך לגמור אותה. אבל בזה עוררו חכמינו ז"ל את בני האדם לומר לו גמור, כי בזה יעזרו לו לבל יפול ברשת היצר שמשדתל בכל כוחו לבטלו מלגמור את המצוה שהתחיל.

(רבי דוד אריק – טל תורה)

"וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך" (ה, ה)
לכאורה ה" צריך הכתוב לומר 'כי כאשר ייסר אב את בנו', ולמה אמר כי "כאשר ייסר איש את בנו"?

ונראה לומר, כי הנה יש אב ממש שילד אותו, ויש אינו אב ממש אלא איש שגידל את הברך הזה ופירנסו, ולכן נחשב הילד בנו. ויש הפרש ביניהם, כי איש רגיל שמיסר את הילד שגידל, מייסרו רק לטובת הברך, אבל אב שמיסר את בנו, הוא אמנם מייסרו לטובת הברך, אבל גם לטובת עצמו, שאם הברך רע מעללים אז החרפה היא לאביו, וכמו שכתוב: "משדד אב יבריה אם בן מביש מחפיר" (משלי יט, כו).

והנה כאן אצל ישראל כאשר מייסרם הקב"ה, ידמו היסורים כשם שמיסר איש את בנו שגידלו שהוא רק לטובת הברך, כי לאיש הזה המגדלו אינו מגיע חרפה אם הילד יצא לתרבות רעה, ולא דומה ליסורי אב את בנו שיש הנאה וטובה לאב אם בנו הולך בדרך טובה. וזה שאמר הכתוב: "כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך", שאם האדם חוטא, אין נוגעת חרפת חטאיו אל השם יתברך חלילה.

(רבי יוסף חיים – בן איש חי)

"וידעת עם לבבך" – שידע באמונת ליבו שהוא העיקר (אבן עזרא)

חיבים אנו להבין כי העולם הזה אינו עולם הגמול, אלא כל מציאות העולם הזה היא "עולם הניסיון", דהיינו לבחון ולנסות את האדם האם הולך בדרך הנכונה, וענין זה הוא מצות עשה, וכשם שהאב הנבון אינו מוסיף את עיניו אף לרע קט מבנו, וכל יומו שואף לחנכו כדי שיתמיד בדרך הנכונה, כן כל חיי העולם הזה נועדו רק למטרה זו. וכל אשר מקבל בעולם הזה אינו נתינה לצורכו ולהנאתו אלא למען נסותו, כדי שיכיר את האמת, ורע ומר מי שאינו מכיר בזאת, נמצא שאוכל את חלקו בעולם הזה.

איתא בחכמינו ז"ל (חגיגה טו). שכל אדם נולד ויש לו שני חלקים: חלק בגן עדן וחלק בגיהנום. ובעת שאדם זוכה, נוטל חלקו בעולם הבא. ולא רק זאת אלא הקב"ה שומר את חלקו בעולם הבא של יפגם ולא יחסר ממנו מאומה. וכל מה שנטל מחמודות העולם הזה אינו מגרע את חלקו בעולם הבא. אמנם בשעה שאינו זוכה ומקבל חלק הגיהנום, אזי להפך: כל הנאות העולם הזה שמקבל הם על חשבון המצוות והמעשים טובים שעשה. וכאשר מגיע לגיהנום מקבל כל חלקו משלם ואין לו כלום בחלק העולם הבא, והיינו דאמר הכתוב (דברים ל, טו): "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המוות, ושנייהם יחד מזומנים ומוכנים לאדם וכמו שנתבאר. וכשם שנאמר: "אל אמונה ואין עוול" (דברים לב, ד) – אין עוול בהנהגת הקב"ה, ושומר את החלק המגיע לאדם שלא יזק, וכל אחד מקבל כפי שגרם לעצמו. ולהצדיקים ד' מענישן בעולם הזה, כדי שחלק עולם הבא שזכו להם לא יפגם.

(רבי יחזקאל לוינשטיין – אור יחזקאל)

"ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" (ה, ה)
דבש זה תמרים (ילקוט שמעוני דברים רמז תתנא)

ויש להבין למה בכלום נזכר הפרי עצמו, ובתמרים לא נזכר אלא הדבר יתבאר על פי מה שאמרו חכמים (ברכות מד). שחכמים חולקים על רבן גמליאל, האומר שכל כל שבעת המינים מברך ברכת המזון כמו על הלחם, לפי ש"ארץ" האומר בפסוק השני (שם, ט) – "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", הפסיק בין שבעת המינים לבין הפסוק השלישי (שם, י) "ואכלת ושבעת וברכת", לומר לך שאין מברכין אלא על הלחם בלבד. ולכן לא אמרה תורה תמרים אלא "דבש" לפי שעל תמרים אפשר לברך ברכת המזון, כמו שאמרו (ברכות יב). 'דתמרי נמי מיון זייני', ואילו על הדבש שלהם לא אמרו שמברך עליו ברכת המזון, והרי הוא ככל יתר הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, שאין מברכין עליהם ברכת המזון.

(רבי מרדכי יהודה ליב זק"ש – פרשת מרדכי)

"ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך" (ה, י)

אכול שלישי, ושתה שלישי, והנה שלישי; לכשתכניס תעמוד על מלואך (גטין ע).

חייב אדם להיות נזהר שלא לאכול לשובע, שאם יהי' כועס אחר האוכל, השובע יזיק לו. ועוד אמרו חכמינו ז"ל: "ונתן ד' לך שם לב רגז" (דברים כח, סה) – שם, בבבל, אבל בארץ ישראל לא (נדריס כב); שמידת הכעס שולטת רק בבבל, ולא בארץ ישראל.

יוצא אפוא, ש"על הארץ הטובה", בארץ ישראל שם "ואכלת ושבעת", שם מותר לך לאכול לשובע ללא חשש.

(רבי פנחס הלוי הורביץ – פנים יפות)

הקב"ה ברא עולמו להנות ממנו בני אדם, שיכירו בטובתו ויברכו את שמו על שהטיב עמהם, ועל ידי זה גורמים שיוסיף ד' להשפיע על בראויו שפע טוב ומלא ברכת ד'. הלכך אם האדם הוא כפוי טובה, והנהנה מהעולם בלא ברכה, נמצא שגזר להקב"ה שלקח ממנו בלא לקיים תנאו, וגם גזל לכנסת ישראל, שמנע ההשפעה וההטבה לעולם, וכולם מפסידים על ידו.

(רבי עקיבא איגר – דרוש וחינוך על התורה)

כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה... חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים (ברכות לה):

למה דוקא לירבעם בן נבט? אלא שחטאת ירבעם בעגלי הזהב אשר עשה, בדומה לחטא העגל, היתה משום שטענו לומר כי השמים אמנם לד', אבל הארץ לבני אדם, וכאילו אין זה מכבודו להשגיח על הארץ. משום כך שיתפו עוד גורם אחר בהנהגת הבריאה, ובאו לידי עבודה זרה בשיתוף.

והנה הקשו בגמרא (שם לה), 'כתוב אחד אומר (תהלים כד, א), "לד' הארץ ומלואה", וכתוב אחד אומר (תהלים קטו, טז), "השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם", הכיצד? ותירצו: 'כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה'. פירוש, קודם ברכה "לד' הארץ ומלואה", ואחר ברכה הרי היא של בני אדם. נמצא, שכל האוכל בלא ברכה סובר הוא, כי לעולם הארץ נתונה לבני אדם, אף בלא שהקדימו ברכה. אם כן הרי זה ממש כחטאו של ירבעם בן נבט, שטען לומר, השמים לד' אך הארץ לבני אדם, וכאילו אינו משגיח על הארץ, לכן חבר הוא לו.

(רבי מרדכי אליהו רבינוביץ – נר למאור)

"המאכלך מן המדבר אשר לא ידעון אבתיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחרייתך" (ח, טז)

ביאורו, העניו הי' כדי שיבחנו אם שלימים הם עם ד', ו"נסותך, פירושו הוא מלשון התרוממות, כמו (ישעיה סב, י) "הרימו נס על העמים", וכדאיתא בזוהר הקדוש. ושני הפירושים מתאחדים, שעל ידי הנסיון אם יעמד בו, יהיו הם "עליון על כל גויי הארץ" (דברים כח, א).

והמידה הזאת נהגת בכל דור ודור ובכל איש ואיש, כאשר השם יתברך רוצה להעלות את האדם באיזו מדריגה, הוא בוחנו תחילה, וכמו שאמרו ז"ל במדרש (בראשית רבה נה, א), 'אין הקדוש ברוך הוא מעלה את האדם לגדולה עד שהוא בוחנו תחילה', ועל ידי הבחינה מתעלה האדם במדריגתו מאוד, וכמו דאיתא (בבא בתרא י), 'בחד אמורא ששמע למעלה, שהרוגי לוד שקדושתם שמים, אין כל ברייה יכולה לעמוד במחיצתן. ולא דוקא הריגה, דהוא הדין על ידי כל מיני צער ועינוי שהאדם מתייסר בעבור הקדוש ברוך הוא, נתעלה מדריגתו לעולם הבא, וכדאיתא בברכות (דף ה). 'שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, ואלו הן: תורה וארץ ישראל ועולם הבא' וכו' עיין שם. גם איתא במדרש (שמות רבה לא ג) 'אשרי אדם שעומד בניסיונו, שאין ברייה שאין הקב"ה מנסה אותו כו'.

וראוי לך לידע עוד, שהימים שהאדם עובד להקב"ה בזמן שאין הקב"ה מרבה לו בטובה כל כך, הם נחלק לו לעד למעלה להזכר שמו לטובה בעבור זה, וחושבים להאדם כאילו הוא מתחסד עם הקב"ה בזה, ומקרא מלא הוא (ירמיה ב, ב) "כה אמר ד', זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה".

(רבי ישראל מאיר הכהן מראדין – על התורה)

"ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהי' בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש" (ח, יט)

"בגשת בני ישראל וכו'" – שלא יצטרכו לגשת אל הקדש (רש"י)

ונפרש בדרך הלצה, בהקדם מעשה שהי': גביר אחד שלא חסר לו דבר בא אל המגיד על מצבו ומעמדו, והשיבו הגביר שיש לו כל סיפוקו והוא אינו חסר דבר. שאלו המגיד: אם כן מדוע הוא בא אליו, והשיבו הגביר: כדי שיתפלל עליו להבא, שלעולם הוא לא יצטרך לבוא אליו בשביל חסרונו, עד כאן. וזהו "ולא יהי' בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקודש", כאשר יבואו אל הצדיק, סיבת הדבר לא תהי' בשביל שיתפלל עליהם שימלא ד' חסרונם, כי לא יהיו חסרים דבר, אלא הסיבה תהי' בשביל שיתפלל עליהם שלא יצטרכו לגשת אל הקודש, שגם בעתיד לא יהי' להם שום חסרונו. (אמרי נועם)

"שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלות ובצרת בשמים" (ט, א)
"גדולים ועצומים ממך" – אתה עצום, והם עצומים ממך (רש"י)

לכאורה אף אם הם חלשים לגמרי אין חילוק? ונראה שלא יטעה לומר דמה שמזגירה התורה שלא ייראו הוא החלשים, אבל הגיבורים יכולים לבטוח בגבורתם, לכן נאמר שאף שאתה עצום לא תסמוך על גבורתך, דבזה יש לטעות דאף שהם עצומים ממך אפשר שמצד גאוותו יחשוב שהוא עצום, אלא הצינוי ד"לא תירא" הוא משום ש"ה' עובר לפניך". ונמצא ששני המאמרים הם כנגד שני מיני טבעי בני אדם, שכולם נצטוו שלא לירא, אבל לא מפני שהוא עדות התורה שהם גיבורים, אלא משום שאין גבורה נגד השם יתברך.

(רבי משה פיינשטיין – דרש משה)

"ויואמר ד' אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה" (ט, יב)

מה פשר הזירוז הזה, שמיהרו הקב"ה הוא בלשון "קום רד מהר"?

ברם, מצינו שבני ישראל אמרו לאהרן בחטא העגל "זה משה האיש אשר העלנו בארץ מצרים לא ידענו מה הי' לו" (שמות לב, א), ומדוע הזכירו שהעלם מארץ מצרים? אלא שבנקודה זו הטעה אותם היצר, לחשוב שמושה לא הי' אך שליח ד' להוציאם ממצרים, רק הוא בעצמו הוציאם, וכיון שמת שוב אינם צריכים לשמור מצוותיו. לכן בקשו מאהרן "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו" (שם).

לפיכך זרזו הקב"ה למשה ויאמר לו "רד מהר", כי היות שבאו לידי חטא, בסברם שמושה מת, אם כן מוטב שירד מהר ויראה להם כי חי הוא. לכן גם הזכיר הקב"ה בדבריו, "רד מהר מזה, כי שיחת עמך אשר הוצאת ממצרים", רצה לומר, שדבר זה שאתה הוצאתם ממצרים, הוא המקור הראשון לטעותם.

(רבי ישראל סלנטר – מפי השמועה)

"את ד' אלקיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע" (י, כ)

שמעון העמסוני הי' דור שכל אתיו שבתורה, כיון שהגיע ל"את ד' אלקיך תירא" פירש, עד שבא רבי עקיבא ודרש: "את ד' אלקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים (פסחים כב:)

כיון שהגיע ל"את ד' אלקיך תירא", דהיינו שהתעלה והתנשא לרום הפסגה של יראת שמים, פירש שמעון העמסוני מעולם ומלואו והסתגר בארבע אמותיו. ברם, רבי עקיבא הגיע לכלל מסקנה, כי יראת ד' מחייבת את האדם להתמסר ולעסוק בריבוי תלמידי חכמים, לרבות תלמידי חכמים, לא להתסגר בפינה סמוייה אלא לצאת לרשות הרבים בכדי לטפח ולגדל ככל היותר בני עלייה ותלמידי חכמים.

ולפי שם שבת רבי עקיבא, כלום לא הי' מי שידרוש זאת?

אלא, רבי עקיבא בהיותו עם הארץ אמר (עיין פסחים מט:): מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. והנה הרמב"ם פוסק (בהלכות דעות א, ד), כי על האדם ללכת תמיד בדרך האמצעית, ורק כאשר התרחק אל הקצה האחד עליו לחזור אל הקצה השני, וזוהי

תשובת המשקל. לפיכך כשרצה לשוב בתשובה שלמה, הי' נוטה באהבתו לתלמידי חכמים, עד שלא הי' אצלו כמעט כל הפרש בין מורא תלמידי חכמים למורא השם יתברך...

(רבי מאיר שפירא מלובלין – אמרי דעת)

"כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה... כגן הירק: והארץ אשר אתם עבדים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים" (יא, י-יא)

"כי" מלשון "לפי", רצה לומר, לפיכך צריכים אתם יותר לשמוע בקולו, לפי שהארץ שאתם באים שמה אינה כארץ מצרים. כי מצרים בשל היותה ארץ מישור הי' היאור משקה אותה מעצמה, אבל ארץ ישראל היא "ארץ הרים ובקעות", ולפיכך אי אפשר להשקותה בתעלות, רק על ידי מטר. ולא זו אף זו, כי "למטר השמים תשתה מים" היינו, אפילו מי שתייה לא יהי' לכם כי אם מטר השמים. לכן "והי' אם שמוע וכו' ונתתי מטר ארצכם בעתו" (דברים יא, יד), ואם לאו הרי לא תזכו למטר.

(רבי איצ'ה מוואלוז'ין – פה קדוש השלם)

"והי' אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ד' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" (יא, יג)

נחלקו הרמב"ם והרמב"ן במצות התפילה בכל יום. לדעת הרמב"ם (בספר המצוות עשין מ"ע, ה) היא מן התורה, ומקורה במקרא זה "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג), וכדרשת חכמינו ז"ל 'איזהו עבודה שבלב? זו תפילה'. אולם דעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר מצוות) היא, כי ענין התפילה אינו חובה, אלא מחסד הבורא עליו ששומע ועונה בכל קראנו אליו. ואילו המקרא "ולעבדו בכל לבבכם" מדבר בכל מצוות התורה.

תמה הי' ערוך השלחן על הרמב"ן, היאך יתכן שמן התורה לא נצטרך להתפלל כלל לאבינו שבשמים, והרי אחד משלושת עמודי העולם הוא "עבודה", ועתה שאין לנו בית המקדש, הרי לא נשאר לנו אלא תפילה?

אלא זה ודאי שגם לדעת הרמב"ן יש מהתורה חיוב להתפלל כל יום, רק שאינה נחשבת אחת מתרי"ג מצוות, משום היותה כוללת כל המצוות. כמשל חוט השדרה המקיים את כל הגוף, ואינו נכלל במנין רמ"ח אברים וש"ה גידים, מפני שאינו פרטי אלא כללי. (ערוך השלחן אורח חיים סימן פט סעיף ה).

(רבי איצ'ה מוואלוז'ין – פה קדוש השלם)

הליכות והלכות

מקצת דיני ברכת המזון

בפרשה אנחנו קוראים, ואכלת ושבעת וברכת' זו מצות ברכת המזון מן התורה. חז"ל למדו מהפסוקים שזה נאמר על אכילת לחם בלבד. (ויש סוברים שכל שבעת המינים דאורייתא).

מצוה יקרה וחשובה היא שמצותה מן התורה לברך, מה שאין כן ברוב הברכות שהם דרבנן.

חיובה: מי שאוכל לפחות **כזית** לחם תוך כדי אכילת פרס (שזה יש אומרים: 4 דקות ויש אומרים 6 דקות) חייב בברכה.

אבל אם נמשכה אכילת הכזית ביותר מזמן זה-לא יברך ברכת המזון. ואם אכל עוד דברים בסעודה ואותם אכל בכדי אכילת פרס-יברך עליהם. כגון שאכל חצי כזית לחם עם סלט ובשר ודגים ואחרי זמן אכל עוד חצי כזית פת באופן שלא הצטרפו האכילות של הלחם יברך ברכה אחרונה **"נפשות"** על שאר הדברים. וביחוד יש להזהר לאכול כזית בתוך כדי אכילת פרס. ויש נכשלים בזה!

את הכזית השלם יכול לאכול בתחילה או בסוף, העיקר שיאכל כזית בזמן של אכילת פרס.

ברכת המזון פוטרת כל האוכל שאכל בסעודה וגם את המנות האחרונות והקינות אפילו שלפעמים מברך עליהם ברכה ראשונה אעפ"כ ברכה אחרונה פטור שברכת המזון פוטרת אותם.

כתב ה"בן איש חי" את ברכת המזון יש לומר בעינים סגורות (אם אומר בעל פה) כמו **תפילת העמידה** ויכפות ידיו ימין על שמאל ויאמר בכונה.

וכתב שרי"ע שצריך לאמרה **בישיבה** (ואפילו אכל בעמידה) וכן אסור לברך בשעה שעוסק במלאכתו כגון מסדר השולחן וכדומה (ד"ן זה נאמר בכל הברכות כולו). **בדיעבד** אם ברך בעמידה או בהליכה יצא ויש אומרים שגם ברכת מעין שלש צריכה להאמר בישיבה.

לפי מנהגי ספרד: אין עונים אמן באמצע ברכת המזון על ברכות של המזמן. ולפי דעת האשכנזים: עונים אמן על כל ברכה וברכה וראוי שהקהל ימהרו בסיום כל ברכה ויענו אמן על ברכת המזמן אבל שאר דברים כגון קדיש או קדושה לכ"ע אין עונים, רק שומע ושותק כמו בזמן תפילת לחש. (כמובן שבתוך "הרחמן" בסוף יכול לענות הכל).

נוהגים להסיר הסכין בזמן הברכה חוץ משבת ויום טוב, ולנוהגים כדעת הספרדים לפי פסקי ה"בן איש חי" מוציאים גם כל כלי ברזל וכן מוציאים הסכינים **אפילו בשבת וביום טוב**. אבל האשכנזים מוציאים רק סכינים ולא כל ברזל וכן רק בימורת החול ולא בשבת. בברכת המזון מצוה שישמיע לאזניו מה שמוציא מפיו.

מצוה לברך לאחר סיום האכילה מיד, אבל אם לא עשה כן יכול לברך עד שיתעכל המזון במעיו שאינו רעב מאכילה זאת. וכתבו הפוסקים שזה **לפחות** 72 דקות לפחות מזה ודאי יכול לברך ויותר מזמן זה תלוי בהרגשת השובע שמרגיש, שאם עדיין מרגיש שבע מארוחה זאת-יכול לברך.

אם אכל ולא שתה **והוא צמא**, יש מצוה **לשתות**, כיון שלדעת מקצת פוסקים **מי שצמא** ולא שותה לא חייב מהתורה בברכת המזון שעדיין נחשב שלא שבע עד שישתה.

צריך לברך במקום שאכל. ואם יצא ממקומו במזיד, צריך לחזור למקומו ולברך, ואם היה שוגג נחלקו הפוסקים, ועדיף לחזור למקומו ולברך, ואם היה רחוק שאם יחזור יתעכל האוכל במעיו, יאכל לחם במקום השני ויברך שם. וכן יש מתירים את זה אם היה שוגג או שהיה אפילו מזיד בשעת הדחק, אז יאכל שם ויברך שם (לגבי ברכת המוציא שם כתב ה"בן איש חי" שזה ספק ועדיף למצוא אחר שיוציאו בהמוציא) לדעת "המשנה ברורה" תקנה זו טובה גם למיזד וגם לשוגג. ולכל השיטות, **בדיעבד** אם ברך במקום השני אפילו בלי לאכול שם יצא!

Time Out for Values

E-mail info@tovnet.com

FOR THE FURTHERANCE OF JEWISH AWARENESS WORLDWIDE

16 Dolson Rd * Monsey * N.Y. * 10952 * TEL(845)352-7474 * FAX(845) 371-8313

MONSEY	QUEENS	BROOKLYN	STATEN ISLAND	MIAMI	ISRAEL	ISRAEL	MEXICO
ישיבה וכולל 11 Calvert Drive משרד ראשי 16 Dolson Road T. 845-352-7474 F. 845-371-8313	בית מדרש וכולל בקר וערב 68-58 147 St. Flushing T: 718-263-6655 F: 718-268-4739	1950 E. 7 St.	בית מדרש וכולל בקר וערב 5 Oakville Street 718-761-9913	שיעורים והרצאות 305-502-3876	בית מדרש וכולל "לקח טוב" רח' שאול המלך 40 סנהדריה 02-586-7469 לאברכים תלמידי חכמים מוסלגים ירושלים	בחסות ביהכ"נ "היכל אליהו" 972-3-504-4276	כולל ישיבה ומדרשה לנשים Tecamachalco Mexico City T. 525-55589-8756 F. 525-55589-9101

המעוניינים לזכות ביום לימוד או יותר בכלל וישיבת לקח טוב

הלומדים בעמל וביגיעה ובחתימה עצומה לרפואה, להצלחה, לפרנסה טובה, ולזרע של קיימא, לזיווג הנון, לחזרה בתשובה, לעילוי נשמה. לא לפנות בהקדם למשרד האגודה עם שמותם ושם אימם. תזכו למצוות. 845.352.7474

עסקים מעסקים שונים והבטיחוהו רוחים גדולים ועצומים. נתפתה לדבריהם והשקיע כספו, תרתי משמע. שקע הכסף במצולות והפסיד את כלו. נותרה הזכיה כחלום שנגוז, ועוניו ומרודו נותרו כבעבר. אף הורע מצבו, כאלו נחסמו בפניו כל שערי הפרנסה.

חשב: הלא דבר הוא, יש לבקע שערים במרום ולהמתיק הדינים השורים עלי קם ונסע לראדין, אל החפץ חיים זצ"ל, כבן בית הוא לפני המקום, וברכתו תפתח שערי פרנסה. בא וספר ספורו, העתיר בדמעות להושע: כבר האיר לו מזלו – והנה נמוג כהבוק ברק בחשכה...

נאנח החפץ חיים ואמר: "במו ידך הרעת לעצמך, ובמה אוכל לעזרך?" נחרד האיש, והחפץ חיים הסביר: "בספר חסד לאברהם נאמר, כי כאשר קוצבים בשמים גורלו של אדם, אם עשיר יהא או עני (נדה ל' ע"ב), נקצב גם כמה ישתכר לשבוע לפרנסתו, כל ימי חייו, ועתה, אם היתה לך פרנסה מצמצמת כדי חיידך, למה הטרחת את קונך בשטר ההגרלה!?"

בתפלתך ובדמעותיך פעלת, שיקבץ את כל הכסף שהיית עתיד להרויח כל ימי חיידך וימסור לידך בבת אחת. אכלת אפוא את כל אכל השנים הבאות – ובמה אוכל עתה לעזרך!?" (החפץ חיים חיינו פעלו ח"א ש"ט)

החזירו האור שמח' ואמר: ואני חושב שיש לנו להתפלל על אהבת התורה! שאל החברותא: ילמדנו רבינו, וכי מה קשורה אי-הבנת התוספות לאהבת התורה? והשיב רבי מאיר שמחה: תופעה ידועה היא

אצל תינוקות, שלפעמים הם בוכים מסיבה לא ידועה, ואי אפשר להרגיעם. מנסים לקחת אותם על הידיים, לתת להם ממתק ומשחקים, ושום דבר לא עוזר. הם ממשיכים לבכות!

עד שנכנסת אימו על התינוק לחדר, וגם היא לוקחת אותו על הידיים. וראה זה פלא; בתוך זמן קצר נרגע התינוק ומתחיל לחייך כבראשונה.

מה הסוד בתופעה זו? שאל רבי מאיר שמחה, והסביר: האדם שאוהב את התינוק יותר מכל אחד אחר, היא אימו, ומכיון שהיא אוהבת אותו – היא גם מבינה אותו, יורדת לליבו, ויודעת במה להרגיע אותו. כך גם אנחנו, כמה שנאהב יותר את התורה, כך נבין ונשכיל את דבריה....

רוענו רועה ישראל

אילו היו אזנינו שומעות מה פינו אומר, אילו מכירים היינו בכך שהקב"ה רוענו הוא, אזי משליכים היינו על ד' יהבנו ויודעים כי "ד' רעי – לא אחסר, בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני", סומכים היינו עליו שיבחר לנו מרעה טוב ודשן ולא היינו מבקשים לעצמנו חלק אחר.

וכבר הי' מעשה בעני מרוד שהשתכר בדי עמל כדי לחם צר. נשא עיניו לעשר והרחבה, ורכש שטר הגרלה. כשקרב המועד הרבה במזמורי תהלים והעתיר בתחנות ובכיות כי יאיר מזלו ויזכה בגורל. שמע ד' שועתו ומלא בקשתו. זכה האיש בהון עתק, עשרים אלף רבל. מיד סבבוהו סוחרים ומתווכים, הציעו לפניו

אכל והקיא חזרה את האכילה אם נסתפק אם נשאר כזית בגופו לא יברך ברכה אחרונה. וכתב ה"בן איש חי" אם יכול לצאת מאחרים טוב, ואם לאו לא יברך ורק יהרהר שם ומלכות בלבב.

שעור כזית לחם פרושו 29 גרם שזה 10z לרוב הפוסקים כונת שיעור זה בנפח ולא במשקל ומקצת מהספרדים נהגו לשער את זה במשקל.

מעשה חכמים

רבי מאיר שמחה מדווינסק מסביר למה רק האמא מסוגלת להרגיע את התינוק?

לאהבה את ד' אלקיכם (יא, יג) וברש"י: 'לאהבה את ד' – שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהי עשיר, בשביל שאקאר רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לבא'. שמעת על מעשה שהי' עם הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל, בעל האור שמח', שישב ולמד עם החברותא שלו, גם הוא גאון מופלג בתורה, ולא הבינו דבריו של תוספות אחר הסכימו שניהם שיש צורך לקום ולהתפלל להקב"ה שיפקח עיניהם בתורה כדי שיוכלו להבין את דברי התוספות על בוריים.

שאל רבי מאיר-שמחה את החברותא, איזו תפילה לדעתו יש להתפלל? והשיב החברותא: חושבני שיש להתפלל יהאר עינינו בתורתך.

הילולא דצדיקא

יום שיש	יום שבת	יום ראשון	יום שני	יום שלישי	יום רביעי	יום חמישי
ז' אב	י"ח אב	י"ט אב	כ' אב	כ"א אב	כ"ב אב	כ"ג אב
רבי רפאל יהושע עזריאל בן מ"ח'ם כפי הארון שקיעה 8:05	רבי משה ברנשטיין ראש ישיבת קמניץ	רבי יעקב כולו מח"ם מעם לועז	רבי מרדכי אלהאיד מנדולי דיני תונם	רבי חיים מולובצ'יק מברסק רבי יעקב אורנשטיין בעל ישועות יעקב	רבי אליהו ב"ר יוסף הכהן דושינצר מפתח תקוה	רבי ישראל יעקב קנייבסקי המסיפול מח"ם קר"י רבי דוב בעריש גומליב מח"ם ד' הקמנה על הרמב"ם שקיעה 7:57

זכות הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

נא לא לעיין בגליון בעת התפילה